

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی

عنوان

رابطه سیاست های قومی دولت مرکزی و تضاد قومی

بررسی تطبیقی کمی طی سال های ۲۰۰۴-۱۹۹۰

استاد راهنما

دکتر مسعود چلبی

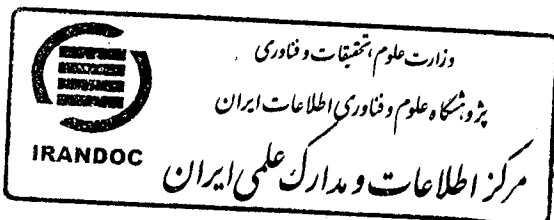
استاد مشاور

دکتر مصطفی اجتهادی

دانشجو

محمد یزدانی نسب

شهریور ۱۳۸۹

۱۴۹۵۰۹

۱۳۸۹ / ۱۰ / ۲۰

پیشگفتار

آن نفسی که بانمودی یاد چو خار آیدت
 وان نفسی که پنمودی یاد چو گل آیدت
 آن نفسی که بانمودی خود تو نثار پشای
 وان نفسی که پنمودی پیل نثار آیدت
 آن نفسی که بانمودی بسته بر غصه‌ای
 وان نفسی که پنمودی سر بر کنار آیدت
 آن نفسی که بانمودی یاد کناره می‌کند
 وان نفسی که پنمودی دیه چو بهار آیدت
 جو بی‌قراریت از طلب قرار تست
 طالب بی‌قرار شو تا که قرار آیدت
 جو ناکوارشت از طلب کوارش است
 ترک کوارش از کنی زهر کوار آیدت
 جو بی‌مراوت از طلب مراد تست
 در نه بر مراد پجو نثار آیدت
 عاشق جور یاد شو عاشق مریدانی
 تا که نثار نازک عاشق زار آیدت

بر خود لازم می‌دانم در این مقال از تمام کسانی که به نحوی در طول این تحقیق و دوره تحصیل به بنده یاری رسانده‌اند تشکر نمایم. در ابتدا از جناب آقای دکتر مسعود چلبی کمال تشکر را دارم چرا که نه در طی این تحقیق بلکه از زمان شاگردی بنده در حق اینجانب استادی کرده و نه تنها بنده را از دانش خود سودمند ساخته بلکه نگاه چند بعدی و جامع و نیز نظم فکری را به اینجانب آموختند. همچنین از جناب آقای دکتر فیوضات به واسطه آموزه‌های دلسوزانه کمال تشکر را دارم. از دیگر اساتید گروه، دکتر مصطفی اجتهادی، دکتر اکبر مجد-الدین، دکتر نوین تولایی، دکتر محمد سیدمیرزایی، دکتر اکبری قمصری و دکتر شریفی نیز که بر من نکته‌ای افزوده‌اند تشکر می‌نمایم. در نهایت از دوستان عزیزم آقایان محمد مبارکی، حسین اکبری، فرهاد باباخانی، امیر خالقیان، محمد خادم نبی، جواد یحیایی، بهرنگ مستقل، فرزاد صوفی آبادی و حمیدرضا باغانی که بدون یاری ایشان این تحقیق سرانجامی به خود نمودید، کمال تشکر را دارم. در نهایت از جناب آقای گوشر در وزارت کشور بواسطه راهنمایی بی‌دریغشان تشکر می‌نمایم.

تهران-دانشگاه شهید بهشتی

محمد یزدانی نسب

شهریور ۱۳۸۹

تقدیم بہ پدر و مادر عزیزم

کہ کمتر شب و روزی بودہ است کہ بہ دل یا زبان، آشکارا یا نہان، سخنی از ایشان یا با ایشان نگویم و ضمیر خود را با نام
و کلام ایشان مطرا و مطر و معطر و منور نکردانم. طی این سالیان کہ بہ نیم نفسی می مانست، تعلم و خدمت بہ ایشان

شیوہ و پیشہ من بود.

خداوند کریم را بر این نعمت عظمی نہ چندان شاکرم کہ در شمار آید.

چکیده

قومیت^۱ مفهومی است که در سال های پس از جنگ جهانی دوم نمود بیشتری یافته و وارد عرصه جامعه شناسی سیاسی گشته است. به همین واسطه اکثر صاحب نظران این عرصه توجهات ویژه ای به قومیت داشته اند. با توجه به این که اکثر کشور های جهان با مساله قومیت مواجه و به نوعی چند قومی هستند، توجه به این واقعیت به منظور رسیدن به توسعه ای پایدار و نیز احقاق حق اقلیت های قومی امری اساسی است. این مطالعه با ارائه الگویی عام به دنبال این مساله است که دولت مدرن به عنوان کنشگری موثر، چه سیاست هایی را باید در قبال قومیت ها اتخاذ کند تا در کنار رضایت نسبی اقلیت ها به توسعه پایدار نیز عینیت بخشد.

روش تحقیق مطالعه حاضر روش تطبیقی-کمی می باشد که با بهره گیری از داده های ثانویه موجود و واحد تحلیل کشور-زمان به بررسی دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۴ پرداخته است.

یافته های تحقیق نشان می دهد که بعد اقتصادی سیاست های تبعیضی، شامل تفاوت و تبعیض اقتصادی مهمترین عامل بروز اعتراض و بعد جمعیتی-زیستی سیاست های تبعیضی مهمترین عامل بروز شورش بوده و درجه اهمیت بعد فرهنگی و بعد سیاسی پس از دو بعد فوق قرار دارد. از طرفی با دموکراتیک شدن کشور ها میزان اعتراض افزایش و میزان شورش کاهش می یابد. اندازه دولت و هویت گروهی روابط معناداری با اعتراض و شورش نداشته ولی بسیج گروهی متغیری است که تاثیر مثبت و معناداری را با اعتراض و شورش دارد. متغیر های زمینه ای اندازه گروه و تمرکز منطقه ای تاثیر مستقیمی بر اعتراض و شورش ندارند ولی با ترکیب دیگر متغیر ها تاثیر مثبت ولی بسیار ناچیزی بر اعتراض و شورش دارند.

کلمات کلیدی:

۱- قومیت ۲- سیاست های قومی ۳- چندفرهنگ گرایی ۴- تضاد قومی ۵- تطبیقی-کمی

Abstract

¹ Ethnicity

نام و نام خانوادگی: محمد یزدانی نسب

عنوان پایان نامه: رابطه سیاست های قومی دولت مرکزی و تضاد قومی؛ بررسی تطبیقی کمی طی سال های
۱۹۹۰-۲۰۰۴

استاد راهنما: دکتر مسعود چلبی

اینجانب محمد یزدانی نسب تهیه کننده پایان نامه کارشناسی ارشد حاضر خود را ملزم به حفظ امانت داری و قدردانی از زحمات سایر محققین و نویسندگان بنا بر قانون Copyright می دانم. بدین وسیله اعلام می نمایم که مسئولیت کلیه مطالب درج شده با اینجانب می باشد و در صورت استفاده از اشکال؛ جداول، و مطالب سایر منابع، بلافاصله مرجع آن ذکر شده و سایر مطالب از کار تحقیقاتی اینجانب استخراج گشته است و امانتداری را به صورت کامل رعایت نموده ام. در صورتی که خلاف این مطلب ثابت شود، مسئولیت کلیه عواقب قانونی با شخص اینجانب می باشد.

محمد یزدانی نسب

امضاء و تاریخ:

مقدمه

دگرگونی‌های نوین پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۸۹ و ظهور اندیشه‌های نوین بویژه پسانوگرایی و گسترش فرایند جهانی شدن باعث توجه بیشتر پژوهشگران و سیاست‌مداران به پدیده‌هایی همچون ملیت، هویت و قومیت شد. متخصصان امور قومیت و ناسیونالیسم برای تبیین علل و ریشه‌های پیدایش پدیده سیاسی «ناسیونالیسم قومی» چهارچوب‌های مفهومی و نظری گوناگونی ارائه کرده‌اند. تحقیقات بسیاری در این زمینه صورت گرفته است. برخی تحقیقات صرفاً تئوریک و برخی پژوهشی و میدانی میباشند. در تحقیقات پژوهشی اکثر تحقیقات مطالعات تک موردی و یا چند موردی بوده است. اما مطالعاتی که بدنبال الگویی عام بوده باشد کمتر صورت گرفته است.

مطالعه حاضر در پی این مساله است تا به الگویی عام در باب مساله قومیت و نیز سیاست‌های که از جانب حکومت‌ها در قبال قومیت‌ها اتخاذ می‌شود دست یابد. بدین منظور این مطالعه به بررسی تمام کشورهایی می‌پردازد که به نوعی با مساله قومیت مواجه‌اند.

فصل اول مطالعه حاضر به بررسی کلیات تحقیق از قبیل بیان و اهمیت مساله و اهداف تحقیق می‌پردازد. در فصل دوم سعی شده است مفاهیم اساسی تحقیق تعریف شده و انواع رویکرد‌ها تئوریک‌کی مطرح گردد. در این فصل تا جایی که دانش ما اجازه داده به نقد این رویکرد‌ها پرداخته‌ایم. در پایان این فصل جمع‌بندی نظرات و ارائه مدل تحلیلی را مطرح و در ادامه فرضیات آورده شده است. فصل سوم به توضیح روش تحقیق و چگونگی سنجش متغیرها می‌پردازد. در فصل چهارم یافته‌ها و نتایج تحقیق در دو قسمت یافته‌های توصیفی و تبیینی آورده شده و در نهایت فصل پنجم به نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات می‌پردازد.

آنچه مسلم است این مطالعه نواقصی را چه از جهت ماهیت مساله و روش تحقیق و چه از جهت ضعف دانش محقق‌دارا می‌باشد. لذا از دوستانی که حتی پس از انتشار اثر، این نواقص را به بنده گوشزد کنند نهایت تشکر را دارم چرا که منجر به افزایش آگاهی، دانش و رشد بنده خواهند شد.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱ بیان مساله ۶
- ۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق ۸
- ۱-۳ اهداف تحقیق ۱۱

فصل دوم: بررسی مفاهیم و ادبیات تئوریک تحقیق

- ۲-۱ تعریف مفاهیم اصلی تحقیق ۱۳
- ۲-۱-۱ قومیت ۱۳
- ۲-۱-۲ تضاد ۲۰
- ۲-۱-۳ تضاد قومی ۲۰
- ۲-۲ پیشینه تحقیق ۲۳
- ۲-۲-۱ تحقیق پاک سرشت ۲۴
- ۲-۲-۲ ویمر و همکاران (۲۰۰۹) ۲۴
- ۲-۲-۳ تحقیق تد رابرت گور ۱۹۹۳ ۲۵
- ۲-۲-۴ تحقیق رینال گوزول ۲۰۰۲ ۲۶
- ۲-۳ دیدگاه های تئوریک ۲۷
- ۲-۳-۱ بخش اول: الگوهای سیاست های قومی ۲۷
- ۲-۳-۱-۱ الگوهای سیاست قومی مبتنی بر تلقی قومیت به عنوان ملت سیاسی ۲۹

۲۹ ۲-۳-۱-۱-۱-۱ فدرالیسم
۳۴ ۲-۳-۱-۲-۱ الگوهای سیاست قومی مبتنی بر تلقی قومیت به عنوان ملت فرهنگی
۳۴ ۲-۳-۱-۲-۱ الگوی مارتین ماجر
۳۴ - سیاست همانند سازی
۳۶ - سیاست تکثر گرایی تساوی طلب
۳۷ - سیاست تکثر گرایی نابرابر
۳۹ ۲-۳-۱-۲-۲ الگوی فستن اشتاین
۴۴ ۲-۳-۱-۲-۳ تنوری چند فرهنگ گرایی هارتمن و گرتیس
۴۸ - ادغام گرایی
۴۹ - جهان شهر گرایی
۵۰ - پلورالیسم قطعه ای شده
۵۱ - پلورالیسم تعاملی
۵۳ ۲-۳-۲-۲ بخش دوم: تنوری های بحران ها و چالش های قومی
۵۴ ۲-۳-۲-۱ تنوری های سیاسی بحران های قومی
۵۴ ۲-۳-۲-۱-۱ نوسازی سیاسی جیروسون
۵۶ - شکل دولت- جمع یگانه
۵۷ - شکل لیبرال
۵۷ - شکل دولت- ملت
۵۷ - شکل اجتماع - جمع یگانه
۵۸ - بحث و خلاصه
۵۹ ۲-۳-۲-۱-۲ تنوری امنیت
۵۹ - منابع سیاسی مولد ناامنی
۶۱ - منابع اقتصادی مولد ناامنی
۶۳ - بحث و خلاصه
۶۳ ۲-۳-۲-۱-۳ اعتبار سازی
۶۴ - تعداد بالقوه اعتراضات در آینده
۶۵ - ارزش سرزمین مورد نزاع
۶۷ - بحث و خلاصه
۶۷ ۲-۳-۲-۲ تنوری های جامعه شناختی بحران های قومی
۶۷ ۲-۳-۲-۲-۱ تنوری نارضایتی (مظالم)
۷۱ - بحث و خلاصه
۷۱ ۲-۳-۲-۲-۲ تنوری فرصت
۷۳ - سطح کلان (توان حکومت)

۷۷	- سطح گروه (توان گروه).....
۷۹	- بحث و خلاصه.....
۸۱	۲-۲-۲-۴ تئوری نهادگرا و پیکربندی (ترکیبی) ویمر.....
۸۴	- بحث و خلاصه.....
۸۶	۲-۳-۲-۵ تئوری تلفیقی گور مدل ۱۹۹۳.....
۹۳	۲-۳-۲-۶ تئوری گور مدل ۱۹۹۷.....
۹۹	- بحث و خلاصه.....
۹۹	۲-۳-۳ جمع بندی نظریات و ارائه مدل تحلیلی.....
۹۹	۲-۳-۳-۱ جمع بندی و خلاصه الگوهای سیاست های قومی.....
۱۰۵	۲-۳-۳-۲ خلاصه تئوری های بحران ها و چالشهای قومی.....
۱۱۱	۲-۳-۳-۳ مدل علی تحقیق.....
۱۱۳	- فرضیات تحقیق.....

فصل سوم: روش تحقیق

۱۱۶	۳-۱ روش تحقیق.....
۱۱۶	۳-۱-۱ تکنیک جمع آوری داده.....
۱۱۷	۳-۱-۲ تعریف مفاهیم و نحوه سنجش متغیر ها.....
۱۱۷	۳-۱-۲-۱ متغیر وابسته.....
۱۱۹	۳-۱-۲-۲ متغیرهای مستقل.....
۱۱۹	- سیاست های قومی.....
۱۱۹	- سنجش سیاستهای قومی بر اساس الگوی ماجر.....
۱۲۰	- سنجش سیاست های قومی بر اساس مجموعه داده MAR.....
۱۲۹	- هویت و انسجام گروهی.....
۱۳۰	- اندازه گروه.....
۱۳۱	- تمرکز منطقه ای.....
۱۳۲	- بسیج گروهی.....
۱۳۴	- نوع حکومت.....
۱۳۸	- اندازه دولت.....

۳-۲ نمونه آماری و روش نمونه گیری ۱۳۹

۳-۳ واحد تحلیل و سطح تحلیل ۱۴۰

فصل چهارم: نتایج و یافته های تحقیق

۴-۱ بخش اول : آمار های تک متغیری (توصیفی) ۱۴۲

۴-۱-۱ متغیر وابسته ۱۴۳

۴-۱-۱-۱ اعتراض ۱۴۳

۴-۱-۱-۲ شورش ۱۴۴

۴-۱-۲ متغیر های مستقل ۱۴۶

۴-۱-۲-۱ سیاست های قومی دولت ۱۴۶

۴-۱-۲-۲ هویت و انسجام گروهی ۱۴۸

۴-۱-۲-۳ اندازه گروه ۱۵۰

۴-۱-۲-۴ تمرکز منطقه ای ۱۵۱

۴-۱-۲-۵ بسیج گروهی ۱۵۳

۴-۱-۲-۶ نوع حکومت ۱۵۷

۴-۱-۲-۷ اندازه دولت ۱۵۹

۴-۲ بخش دوم : آمار های تبیینی ۱۶۰

۴-۲-۱ روابط دو متغیری ۱۶۰

۴-۲-۱-۱ تضاد قومی و سیاست های قومی ۱۶۱

۴-۲-۱-۲ تضاد قومی- هویت و انسجام گروهی ۱۶۸

۴-۲-۱-۳ اندازه گروه ۱۷۰

۴-۲-۱-۴ تضاد قومی- تمرکز منطقه ای ۱۷۲

۴-۲-۱-۵ تضاد قومی- بسیج گروهی ۱۷۳

۴-۲-۱-۶ تضاد قومی- نوع حکومت ۱۷۵

۴-۲-۱-۷ تضاد قومی- اندازه دولت ۱۷۶

۴-۲-۲ روابط چند متغیری ۱۷۹

۱۸۱ رگرسیون دو متغیری ۴-۲-۲-۱
۱۸۳ رگرسیون چندگانه ۴-۲-۲-۲
۱۹۱ تحلیل مسیر ۴-۲-۳
۱۹۳ ۴-۲-۳-۱ دیگرام مسیر اعتراض بر اساس متغیر های مستقل
۱۹۶ ۴-۲-۳-۲ دیگرام مسیر شورش بر اساس متغیر های مستقل

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۵-۱ نتایج تجربی و تئوریک ۲۰۱

۲۰۱ ۵-۱-۱ سیاست های تبعیضی- تضاد قومی
۲۰۳ ۵-۱-۲ بسیج گروهی - تضاد قومی
۲۰۴ ۵-۱-۳ هویت و انسجام گروهی- تضاد قومی
۲۰۵ ۵-۱-۴ اندازه گروه-تضاد قومی
۲۰۵ ۵-۱-۵ تمرکز منطقه ای-تضاد قومی
۲۰۶ ۵-۱-۶ نوع حکومت-تضاد قومی
۲۰۷ ۵-۱-۷ اندازه دولت- تضاد قومی

۵-۲ پیشنهادات ۲۰۸

۲۰۸ ۵-۲-۱ پیشنهادات پژوهشی
۲۱۰ ۵-۲-۲ پیشنهادات اجرایی

منابع و مآخذ ۲۱۵

پیوست ۱: سیاست های قومی اعلام شده کشور ها ۲۲۱

پیوست ۲: رگرسیون دو متغیری ۲۵۱

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ بیان مساله

اصطلاح دولت- ملت به مانند بسیاری از اصطلاحات رایج در ادبیات سیاسی و اجتماعی مدرن، مانند عدالت، برابری، استقلال و انسجام ملی، بیش از آنکه واقعیت مشخصی را بازتاباند، اشاره به آرمان و آرزویی دارد که حاکمان سیاسی ملی یک سده‌ی اخیر در اندیشه تحقق‌اش بوده‌اند و آن عبارت است از انطباق مرزهای فرهنگی و سیاسی. وحدت فرهنگی بنیان‌شکل‌گیری دولت-ملت بوده است. (Shulman, ۲۰۰۲: ۵۶۱)

اما واقعیت آن است که در اکثریت قریب به اتفاق کشورهای جهان، قلمرو سیاسی توسط بیش از یک گروه فرهنگی اشغال شده است که واجد ویژگی ملت بوده و یا دست کم خود بر این باورند که یک ملت را تشکیل می‌دهد و لذا شایسته است که حق تعیین سرنوشت سیاسی و اعمال حاکمیت سیاسی توسط خود برخوردار باشند. در بین انواع گروه‌بندی‌های فرهنگی، گروه قومی بیشترین قرابت مفهومی و مصداقی را با اصطلاح ملت به عنوان بنیان فرهنگی دولت مدرن دارد. بدین معنی که وحدت و یگانگی فرهنگی‌ای که از هر دو اصطلاح به ذهن متبادر می‌شود بیش از همه به تبار، فرهنگ و تاریخ مشترک مبتنی است. گروه قومی را در ساده‌ترین دریافت می‌توان یک گروه انسانی تعریف کرد که اعضای آن به طور واقعی یا احساسی به وجود فرهنگی، روش زندگی، نسب، سرزمین و گذشته تاریخی مشترکی باور دارند. ملت نیز یک جمعیت انسانی دارای نام است که در یک قلمرو تاریخی، فرهنگ توده‌ای و عام، یک اقتصاد مشترک و یک نظام حقوق و وظایف قانونی مشترک سهیم هستند. (smith, ۱۹۹۶: ۴۴۷)

مقایسه ساده تعداد دولت‌های مستقل جهان و تعداد گروه‌های قومی ساکن در کره‌های خاکی بیانگر آن است که جز در موارد معدودی، اکثریت دولت‌ها بر بیش از یک گروه قومی در قلمرو سیاسی خود حکم می‌رانند.

در حالیکه اهمیت اجتماعی قومیت در همه جوامع چند قومی امری عام به شمار می‌رود، اهمیت یافتن قومیت از حیث سیاسی پدیده‌ی جدیدی است که برخی جوامع چند قومی از پایان جنگ جهانی دوم با آن مواجه‌اند.

غالب اندیشمندان در اینکه تضاد های قومی به آرامی و با پایان جنگ دوم جهانی رو به گسترش نهاده و در دو دهه پایانی قرن بیستم و با فروپاشی بلوک شرق شدت بیشتری گرفته اند، همداستان هستند. (Gurr, ۱۹۹۳, Fearon & Laitin, ۲۰۰۳)

رویدادهای پس از سقوط کمونیسم (۱۹۸۹)، در کشور های نظیر یوگسلاوی که پیش از آن تحت حاکمیت یک ایدئولوژی سلطه جویانه بودند، بسیاری از ناظران را در برابر پیدایش دوباره گروهی از احساسات و رفتار های جمعی، که پنداشته می شد برای همیشه از اروپا رخت بر بسته اند، حیران ساخت. ملی گرایی افراطی، برخورد های تعصب آمیز میان اجتماعات، بروز خشونت های حاد، سر باز کردن نفرت های ریشه دار، گرایش های کهنه به انتقام جویی، بیرون ریختن تمایلات بیمار گونه نسبت به دیگری و ... صحنه های متفاوت از نمایشی بودند که رسانه های جمعی بی آنکه کوچک ترین زحمتی برای توضیح آنها به خود بدهند، صرفا برجسته شان می ساختند و همین امر کافی بود تا افکار عمومی غرب، که پیش از آن در نوعی رضایت مندی جامعه مصرفی فرو رفته بود و دغدغه ای جز مسائلی همچون اشتغال و مسکن نداشت، پریشان شود. (برتون، ۱۳۸۷: ۱۵)

فیرون (۲۰۰۳) معتقد است قومیت هنگامی سیاسی می شود که بر مبنای خطوط قومی ائتلاف های سیاسی شکل بگیرد و یا دسترسی به منابع اقتصادی و سیاسی مبتنی بر قومیت باشد. (Fearon, ۲۰۰۳: ۲)

سیاسی شدن امر قومی در صورت مهیا بودن شرایط مساعد، زمینه ساز بسیج و خشونت قومی و در نهایت پدیده ای نام آشنا تحت عنوان تضاد های قومی است. تضاد قومی عمل سیاسی اعضای گروه قومی بر علیه دولت یا گروه های قومی دیگر در داخل یک قلمرو سیاسی است که بر حسب میزان خشونت و گستره تضاد در طول یک پیوستار قابل درجه بندی است. تضاد قومی رایج ترین شکل تضاد سیاسی و خشونت بارترین نوع آن به شمار می رود. (Tilly, ۲۰۰۳: ۱) تد رابرت گور (۱۹۹۳) در بررسی جامع خود در باب گروه های قومی جهان دریافت که بین سال های ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۹ اعتراض های غیر خشونت بار گروه های قومی ۲۳۰ درصد، اعتراضات خشونت بار ۴۲۰ درصد و شورش گروه های قومی ۳۶۰ درصد رشد داشته است. (Gurr, ۱۹۹۳)

۲-۱ اهمیت و ضرورت تحقیق

تضاد های قومی در ساختار های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متفاوتی بروز کرده اند. و همچنین ماهیت و محتوی ستیز ها و جنبش های قومی هم متنوع است. به عنوان مثال ماهیت مسائل قومی در ولز و اسکاتلند به مانند ماهیت آن در کبک کانادا یا باسک اسپانیا و یا آنچه در هند و پاکستان و ایران رخ می دهد نیست. بعلاوه تمام سیستم های سیاسی اعم از استبدادی (اقتدارگرا)، دموکراتیک، فدراتیو، متمرکز، آسیایی، آفریقایی، آمریکای شمالی و اروپایی همه در معرض جنبش های قومی هستند. از طرفی تضاد های قومی اشکال مختلف به خود می گیرد. گاهی با اعتراض غیرخشونت بار، و گاهی با اعتراض خشونت بار، شورش، عملیات تروریستی و ... ظاهر گردد.

از طرف دیگر هنوز ادبیات تجربی در زمینه بررسی های تطبیقی کمی در موضوع تضاد قومی به تکامل و غنای کافی دست نیافته است. چرا که مروری بر نتایج بررسی های تطبیقی نشان می دهد که در مورد تاثیر عوامل مختلف در بروز تضادهای قومی نمی توان از یک اجماع نسبی سخن به میان آورد. مطالعات تطبیقی کمی در موضوع تضاد های قومی، در ارتباط با نقش عواملی چون تعدد قومی، نوع نظام سیاسی، دموکراتیزاسیون و ... به نتایج متنوع و در مواردی کاملا متناقض دست یافته اند.

عالمان اجتماعی عموماً در این نکته که قومیت یکی از مهمترین پدیده ها در سیاست است و اینکه هنوز در مراحل نخستین دریافت و درک این پدیده قرار داریم اتفاق نظر دارند. اما هیچ اجماعی در باب اثرات قومیت و نیز چیستی آن وجود ندارد. برخی آن را یک حس همراه با عاطفه و احساس تعلق و پیوند به نوع خاص از گروه می دانند و برای عده دیگری فرونشاندگی در شبکه ای از نماد های مهم است. برخی دیگر قومیت را یک سازه اجتماعی یا انتخاب فردی می دانند و رویکرد دیگری آن را به فرایند های روانشناختی تقلیل می دهد. تعدادی نیز آنرا یک گزینه حیاتی بیولوژیک مبتنی بر تبار گرایی قلمداد می کنند و در نهایت برخی نیز آنرا بر اساس ترکیبی از ویژگی های یاد شده دریافت و تعریف کرده اند. (Hale, ۲۰۰۴ : ۴۵۸)

به همین واسطه کشور های واقع در مناطق جغرافیایی دارای ترکیب قومی متفاوتی هستند. کشور های واقع در جنوب صحرای آفریقا به نسبت سایر مناطق دارای ترکیب قومی متنوع تری هستند. (fearon, ۲۰۰۳)

جدول ۱-۱ ترکیب قومی کشور های مختلف جهان بر حسب منطقه

جنوب صحرای آفریقا	اروپای شرقی و کشور های شوروی سابق	آسیا	آمریکای لاتین و کارائیب	شمال آفریقا و خاور میانه	غرب	جهان		
۴۳	۳۱	۲۳	۲۳	۱۹	۲۱	۱۶۰	تعداد	کشور ها
۰.۲۷	۰.۱۹	۰.۱۴	۰.۱۴	۰.۱۲	۰.۱۳	۱۰۰	درصد	
۳۵۱	۱۴۱	۱۰۸	۸۴	۷۰	۶۸	۸۲۲	تعداد	گروه های قومی
۰.۴۳	۰.۱۷	۰.۱۳	۰.۱۰	۰.۹	۰.۸	۱۰۰	درصد	
۸.۱۶	۴.۵۵	۴.۷	۳.۶۵	۳.۶۸	۳.۲۴	۵.۱۴	میانگین تعداد گروه های قومی در هر کشور	
۰.۴۱	۰.۷۳	۰.۷۲	۰.۶۹	۰.۶۸	۰.۸۵	۰.۶۵	میانگین جمعیت بزرگترین گروه قومی	
۰.۲۸	۰.۹۰	۰.۷۸	۰.۷۸	۰.۸۴	۱	۰.۷۱	درصد کشور های دارای یک گروه قومی با جمعیت مساوی یا بیشتر از ۵۰ درصد	
۰.۰۲	۰.۱۹	۰.۲۲	۰.۱۷	۰.۲۱	۰.۶۲	۰.۲۱	درصد کشور های دارای یک گروه قومی با جمعیت مساوی یا بیشتر از ۹۰ درصد	

fearon, ۲۰۰۳: ۲۰۴

جدول ۱-۱ نشاندهنده ترکیب قومی کشور های مناطق مختلف جهان را نشان می دهد. همانطور که ملاحظه می گردد میانگین تعداد گروه های قومی در هر کشور از کمترین مقدار ۳.۲۴ گروه در غرب تا ۸.۱۶ گروه در

کشور های جنوب صحرای متغیر است. این میانگین نشان می دهد که در تمام مناطق و نیز به طبع آن در اکثر کشور ها گروه قومی وجود دارد. به هر حال جدول فوق نشاندهنده کثرت تنوع قومی در تمام مناطق جهان است.

علاوه بر کثرت تنوع قومی در اکثر کشور های جهان، قومیت در تحولاتی که در چند سال اخیر در خاور میانه رخ داده و در جریان است نقش اساسی داشته و به نظر می رسد روز به روز بستر ناهمگون قومی نقش خود را در توفیق تصمیم گیری های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور های منطقه آشکارتر می سازد. حمله آمریکا به عراق مبنای قومی نداشت اما بازسازی سیاسی عراق، ملاحظات و پیچیدگی های قومی این جامعه را آشکار کرد و زمینه چند قومی در حال حاضر به یکی از مهمترین عوامل عدم استقرار ثبات در این کشور تبدیل شده است.

(پاک سرشت : ۸۷)

از طرفی ایران کشوری شامل قومیت های زیادی از قبیل : آذری، کرد، لر، بختیاری، عرب، ترکمن و بلوچ است.

(احمدی، ۱۳۸۷: ۱۷۰)

فرایند شکل گیری دولت مدرن ، با تمایلات تمرکز گرایانه، در سیاسی شدن اختلافات مذهبی - زبانی در ایران بسیار موثر بود. با این همه این تحول یک امر خود به خودی نبوده است. روشنفکران و نخبگان سیاسی در طول مبارزات خود علیه دولت مدرن تمرکز گرا و اقتدار طلب بر سر کسب قدرت، در تلاش برای شکل دادن به هویت قومی و سیاسی کردن مسائل زبانی - مذهبی نقش اساسی ایفا کرده اند. نیروهای بین المللی نیز با حمایت فکری، سیاسی و مادی زمینه طرح گرایش های قومی در میان گروه های مختلف اقلیت در ایران را فراهم و آن را تقویت کردند. (احمدی، ۱۳۸۷: ۲۲)

با توجه به موارد ذکر شده می توان به اهمیت مساله قومیت در حوزه شناسی سیاسی پی برد و آن را منغیری مهم و تاثیر گذار در شکل گیری سیاست ها و استراتژی های دولت در تمام حوزه های اقتصادی،

سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و بومشناختی به شمار آورد. به همین منظور در این مطالعه سعی شده است تا این مطالعه حول این سوال کلی سامان یابد که اتخاذ چه سیاست هایی از سوی دولت منجر به بروز تضاد های قومی از سوی گروه های قومی در فاصله سال های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۴ در سطح کشور های جهان که با تنوع قومی مواجه اند می شود؟

۳-۱ اهداف تحقیق

- بررسی الگوی های عام و نظم های تکرار شونده در ارتباط با بروز پویایی های تضاد قومی از طریق مطالعات تطبیقی کمی
- با توجه به مسائل قومی در جهان امروز، بررسی این نکته که چه ابزارهایی در دست دولت قرار دارد و چه سیاست هایی باید اعمال گردد تا بتواند امر قومی را در قالب دولت های ملی به شکلی مدیریت کند که مانعی برای رشد و توسعه پایدار جوامع به وجود نیاید و تضاد قومی را به حداقل برساند.

فصل دوم

بررسی مفاهیم و ادبیات

تئوریکي تحقیق